

До спеціалізованої вченої ради Д 70.895.053
у Хмельницькому університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова
29000, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА,
докторки юридичних наук, професорки
Гураленко Наталії Анатоліївни
на дисертацію Рувіна Сергія Олександровича
«Правовий захист суспільної моралі в межах діяльності
правоохоронних органів України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081– Право**

Актуальність теми дослідження є обґрунтованою, на думку опонента, з огляду на низку чинників, з-поміж яких виокремимо наступні:

По-перше – ефективність державної політики щодо захисту суспільної моралі та протидії злочинам проти моральності безпосередньо залежить від розроблення та повноцінної реалізації цілісного комплексу продуманих і взаємопов'язаних заходів, які не мають полягати в разових окремих діях, а мати системний і науково обґрунтований характер.

По-друге – це актуальність філософського осмислення правових явищ у зв'язку з методологічним плюралізмом для виявлення сутнісних філософсько-правових смислів, яким не приділялося дослідницької уваги.

По-третє – прагматизація предмету української філософії права, її звернення до практичних проблем права, юридичної діяльності.

З огляду на зазначене та положення, викладені дисертантом у рукописі дисертації (Д: 18-19), актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Закономірним із огляду на актуальність теми є зв'язок роботи із **науковими програмами, планами, темами**. Як відзначає дисертант (Д: 21), тема дисертаційного дослідження виконувалася відповідно до наукової теми Хмельницького університету управління імені Леоніда Юзькова на 2017–2026 роки «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» (державний реєстраційний номер 01178U000103) та згідно з планом науково-дослідної роботи Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, є загалом достатнім. Цьому сприяло використання широкого методологічного інструментарію та джерельної бази. Дисертантом, як зазначається у рукописі дисертації, використано 213 джерел, у яких відображено різні аспекти проблематики.

Дисертантом обрано низку підходів, з-поміж яких, функціональний, діалектичний, системний, діяльнісний, аксіологічний, антропологічний, феноменологічний, порівняльно-правовий, системно-структурний методи,

загальні логічні прийоми (дедукції, індукції, моделювання) використано для уточнення змісту окремих понять, а також формулювання дефініцій.

Методологічний ступінь обґрунтованості результатів дослідження характеризується та зумовлений наступним: в роботі з позицій методологічного плюралізму та, зокрема, методологічного інструментарію представлено результати осмислення проблематики правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України.

Використання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження забезпечили достовірність результатів дослідження. При цьому обґрунтованість отриманих автором наукових результатів базується на достатньо переконливій аргументації висловлених положень і висновків, послідовності та логіці викладу матеріалу, єдності всіх структурних підрозділів роботи.

Структура та зміст дисертаційної роботи повною мірою висвітлюють проблемні питання, що становлять її предмет. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

На думку офіційного опонента, заслуговують на увагу окремі положення дисертаційного дослідження, зокрема, в яких дисертантом:

проаналізовано основні напрями визначення суті суспільної моралі у філософсько-правовому вимірі цього феномену, що, за таких обставин, передбачає загальносуспільне визнання певної стійкої системи правил поведінки особи на засадах критичного осмислення суцього та наявності правового обґрунтування особливостей суспільних взаємовідносин;

розкрито особливості застосування засобів примусу й переконання в процесі активного впливу правоохоронних органів на суб'єктів суспільних відносин задля захисту суспільної моралі;

сформульовано визначення поняття дворівневості системи моральної саморегуляції, зокрема виокремлено підхід, що ґрунтується на компіляції двох взаємопов'язаних і взаємозумовлених детермінант: аксіологічної внутрішньої, яка становить собою ціннісний каркас засад суспільної моралі, що базується на історичних формах права, і нормативної зовнішньої, що оснований на чинному міжнародному і вітчизняному законодавстві;

удосконалено підхід до розуміння суспільної моралі як системи цінностей, що дало змогу визначити ті характеристики суспільної моралі, які сприяють реалізації процесів становлення особистості в рамках конкретно визначеного соціуму, адже в такому разі на основі формування й розвитку ціннісних орієнтацій удосконалюються параметри суб'єктів соціального, що свідчать про поступальний розвиток суспільства;

удосконалено розуміння правового захисту суспільної моралі як комплексної проблеми завдяки введенню до неї гносеологічної компоненти, що дало змогу трактувати пізнання як духовно-практичну самостійну діяльність;

проведено розмежування понять «правова охорона» і «правовий захист», «правовий захист суспільної моралі», а також розкрито такі поняття, як гідність, патріотизм, обов'язок і відповідальність; концепції про наявні загрози системі суспільної моралі, що виокремлюються з доктринального і праксеологічного аналізу теорії і практики правового захисту суспільної моралі та мети правової охорони й захисту суспільної моралі та ін.

Урешті решт, необхідно відзначити, що дисертаційна робота Сергія Олександровича Рувіна – це перше наукове дисертаційне дослідження, у якому проведено цілісне й комплексне науково-теоретичне дослідження і запропоновано вирішення наукового завдання щодо особливостей правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України.

Новизна та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації засвідчена використанням теоретичних здобутків вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджували тему. Роботі загалом властивий комплексний характер монографічного дослідження та наукова новизна в *методологічному аспекті*.

Найсуттєвіші результати, які відображають внесок дисертації (дисертанта) у розробку означеної проблеми, зводяться до наступних положень (Д: 25-30). Дисертант, зокрема, вважає, що уперше:

1. розкрито зміст поняття основ теорії комплексного концептуального дослідження правового захисту системи суспільної моралі засобом інструментарієм та заходами системи правоохоронних органів крізь призму інтегративної методології. На підставі порівняльного методу принагідно здійснено спробу провести паралелі між нею й методологією соціальної взаємодії або соціального обміну, що характерно під час вживання заходів захисту системи суспільної моралі системою правоохоронних органів у практичній площині;

2. проаналізовано основні напрями визначення суті суспільної моралі у філософсько-правовому вимірі цього феномену, що передбачає загальносуспільне визнання певної стійкої системи правил поведінки особи на засадах критичного осмислення суцього й наявності правового обґрунтування особливостей суспільних взаємовідносин;

3. розкрито особливості застосування засобів примусу й переконання в процесі активного впливу правоохоронних органів на суб'єкти суспільних відносин задля захисту суспільної моралі. Відтак з'ясовано, що важливим чинником розуміння особливостей захисту суспільної моралі правоохоронними органами держави є положення, відповідно до якого упорядковуються суспільні відносини для забезпечення правопорядку й безпеки громадян на засадах розбудови правоохоронної системи, суб'єкти якої наділяються повноваженнями застосування легітимного примусу. Загалом, здійснюючи вплив на поведінку особи, примус допускає заперечення її волі. Саме тому актуалізується значення широкого застосування за таких обставин методу переконання, а тому констатується надзвичайна значущість саме цього методу у справі утвердження у свідомості особи високих морально-етичних стандартів;

4. у межах правового захисту суспільної моралі виокремлено поняття гносеологічної константи як системного поняття, що об'єднує пізнавальний, моральний та емоційно-чуттєвий компоненти, які спільно детермінують пізнавальну діяльність суб'єкта права і знаходять прояв у різних видах професійної (правоохоронної) діяльності, скерованої на правовий захист суспільної моралі;

5. запропоновано трактувати триєдину мету постнекласичної раціональності у правовому захисті суспільної моралі в межах трансформації українського суспільства через поєднання раціонально-логічних підходів з інтелектуальними й особистісними якостями дослідника та на основі визнання динамічно змінюваної дійсності;

6. сформульовано визначення поняття дворівневості системи моральної саморегуляції, зокрема виокремлено підхід, що ґрунтується на компіляції двох взаємопов'язаних та взаємообумовлених детермінант: аксіологічної внутрішньої, яка становить собою ціннісний каркас засад суспільної моралі, що базується на історичних формах права, та нормативної зовнішньої, основаної на чинному міжнародному й вітчизняному законодавстві;

Дисертантом удосконалено:

7. методологічний інструментарій дослідження системи суспільної моралі і системи правоохоронних органів, зокрема запропоновано власні авторські визначення кожного елемента методологічного арсеналу – світоглядного кругозору дослідника – як базової властиво персоналізованої категорії, що визначає спрямованість наукової розвідки; методологічної парадигми – як фіксації авторської уваги на тій чи іншій науковій методологічній школі; методологічних принципів – засадничих ідейних постулатів дослідження; методологічних підходів – сукупності методології тієї чи іншої наукової галузі, межі якої визначаються власним науковим стилем і «почерком» дослідника; власне методу як основного способу наукового пізнання, а також методичного прийому – найбільш ситуативно доцільного застосування двох і більше методів чи їхніх елементів;

8. уявлення про концепт «система» і «системність» як її ознаку. Йдеться про важливість усвідомлення поняття системності під час аналізу макрооб'єктів дослідження взаємодії суспільної моралі і правоохоронних органів. Системний характер цих явищ, що, як правило, характеризує високий і складний рівень розвитку того чи іншого наукового феномену, у цьому випадку дає змогу зробити висновки про розуміння системи як синтезу: структури – горизонтально розташованої групи однопорядкових елементів, що діють на засадах координації і пов'язані між собою, та власне системи (або системи у вузькому сенсі слова) – як вертикально розташованої групи ієрархічно пов'язаних елементів, що діють на засадах субординації і є взаємопов'язаними. Лише враховуючи системний характер суспільної моралі та правоохоронних органів, можемо говорити про їхню наукову цілісність, комплексність, вагу і здатність до інтеграції та взаємовпливів;

9. підхід до розуміння суспільної моралі як системи цінностей, що дало змогу визначити ті характеристики суспільної моралі, які сприяють реалізації процесів становлення особистості в рамках конкретно визначеного соціуму, адже в такому разі на основі формування й розвитку ціннісних орієнтацій удосконалюються параметри суб'єктів соціального, що свідчать про поступальний розвиток суспільства;

10. розуміння правового захисту суспільної моралі як комплексної проблеми завдяки введенню до неї гносеологічної складової, що дало змогу трактувати пізнання як духовно-практичну самотійну діяльність;

11. розуміння правового захисту суспільної моралі правоохоронними органами на основі визнання соціальної дійсності такою, що динамічно і швидко змінюється і в якій переплітаються багатоманітні явища, випадкові і закономірні зв'язки тощо, а також потреби й інтереси людей – представників різних соціальних груп;

12. методика й методологію дидактичної праці з молодими правоохоронцями, зокрема з курсантами, у напрямі, що сприятиме зростанню їхнього професійного самовдосконалення і покращення якості й показників моральної саморегуляції в майбутній професійній діяльності;

В дисертації набуло подальшого розвитку:

13. питання про теоретико- і філософсько-правове розмежування понять «правова охорона» і «правовий захист», що неодноразово порушувалися в наукових розвідках, проте досі є доволі дискусійними, а тому потребують подальших розробок і переосмислення з урахуванням динаміки правових реалій, тим більше, коли йдеться про зріз суспільної моралі в контексті взаємозв'язків із правоохоронними органами;

14. методологічне обґрунтування пропозиції щодо рецепції окремих норм законодавства країн Балтії, зокрема Латвійської Республіки, у сфері захисту суспільної моралі крізь призму соціальної пропаганди засобами масової інформації, а також заборони певного телевізійного контенту на підставі аналізу проведених соціологічних досліджень;

15. дослідження інституційного напрямку визначення суспільної моралі, що дало змогу виявити механізми взаємодії і зв'язків суб'єктів суспільних відносин, оцінювання їхньої поведінки за дотримання формальних і неформальних норм, а також визначення оцінки ефективності соціальних структур (інститутів). Об'єктивна сторона суспільної моралі виявляє себе в характері організації суспільної практики й діяльності інститутів, які забезпечують її функціонування. Це зумовлює формування суспільної моралі як відображення колективної (суспільної) моральності, аналіз чого можна звести до певних положень. Важливим фактором суспільної стабільності є впорядкованість соціального середовища, що проявляється у правосумісності суспільних відносин, що забезпечується і відповідними органами державної влади, і різноманітними громадськими інститутами;

16. філософсько-правове обґрунтування методики застосування засобів переконання в захисті суспільної моралі правоохоронними органами, що дало змогу встановити, що такі взаємовідносини між суб'єктами правоохоронної діяльності сприяють успішному засвоєнню стороною, яка перебуває під впливом правоохоронних дій, важливих параметрів суспільної моралі як сукупності значущих правил поведінки особи в суспільстві;

17. розуміння соціальної підтримки правоохоронних органів громадянським суспільством через аналіз консолідаційної ролі довіри в суспільних відносинах;

18. поняття «правовий захист суспільної моралі», а також такі поняття, як гідність, патріотизм, обов'язок і відповідальність;

19. концепції про наявні загрози системі суспільної моралі, що виокремлюються з доктринального і праксеологічного аналізу теорії та практики правового захисту суспільної моралі й мети правової охорони і захисту суспільної моралі.

Загалом, поділяємо думку про те, що дисертант має підстави вважати низку висновків обґрунтованими.

Наявна дисертація та опубліковані роботи свідчать, що їх автором проведено ґрунтовне наукове дослідження. На основі застосування системи методів та вивчення існуючих ідей і категорій, автором не лише чітко визначено завдання дослідження: вказати на теоретико-концептуальні засади розуміння і тлумачення поняття «правовий захист» системи суспільної моралі за допомогою засобового інструментарію системи правоохоронних органів, демаркуючи його зі схожим за сенсовим наповненням терміном «правова охорона»; виокремити позитивні аспекти захисту суспільної моралі з-поміж компаративних запозичень, що продемонстрували високі показники ефективності й відбулися за схожих історичних детермінант наближеного часового континууму; розкрити зміст оперантних термінів методології дослідження взаємодії систем суспільної

моралі і правоохоронних органів – світогляду, методологічної парадигми, методологічних принципів, підходів, методів і прийомів, – зокрема в аспекті захисту однією досліджуваною системою іншої; висвітлити поняття соціальної взаємодії як надважливого чинника, що сприяє захисту системи суспільної моралі засобовим інструментарієм системи правоохоронних органів в аспекті розуміння соціальної взаємодії крізь призму інтеграції, що zarazом постає основою дослідницької методології нашого дослідження; розкрити природу інституційного компоненту правового визначення суспільної моралі на основі аналізу її об'єктивної сторони, що виявляє себе у специфічному характері організації суспільної практики й діяльності інститутів, які забезпечують її функціонування; довести, що упорядкованість соціального середовища, яка виражається у правосумісності суспільних відносин, визначає особливості правового захисту суспільної моралі; визначити місце правоохоронних органів у справі захисту суспільної моралі для упорядкування суспільних відносин задля забезпечення правопорядку й безпеки громадян на засадах розбудови правоохоронної системи; роз'яснити специфіку здійснення захисту суспільної моралі правоохоронними органами на засадах активного поєднання примусу й переконання як методів активного впливу на світоглядні основи людини та суспільства; розкрити сутність профілактичної компоненти процесу захисту суспільної моралі правоохоронними органами держави; проаналізувати можливості гносеологічного підходу, застосувавши його у вивченні правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів, що дасть змогу виділити поняття гносеологічної константи як умови пізнання права й обґрунтувати її особливості через аналіз суб'єкт-об'єктних відносин пізнавального процесу; визначити, в який спосіб правоохоронна діяльність відображає довіру як форму суспільного інтересу щодо захисту суспільної моралі, як це вкладається у правове поле і чи можна пояснити діяльність суб'єкта права (правоохоронних органів) щодо пізнання ним права в рамках сучасного українського суспільства, застосовуючи для цього можливості юридичного мислення і законів логіки; виокремити пріоритетні напрями діяльності правоохоронних органів щодо захисту ними суспільної моралі в контексті завдань повоєнної розбудови України; розкрити зміст поняття моральної саморегуляції суб'єкта права, вказуючи на історичні види форм права, що становлять собою ядро аксіологічної, внутрішньої детермінанти моральної саморегуляції, а також на законодавчі джерела, що є зовнішньою, нормативною складовою цього явища; обґрунтувати діалектичну взаємодію суспільної моралі та правоохоронних органів, узагальнюючи рівень їхнього взаємовпливу й підсумовуючи взаємну інтеграцію (Д: 22-23), а й виокремлена мета – дослідити філософсько-правові засади правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України (Д: 21).

Повнота викладу одержаних результатів та вірогідність. Дисертаційна робота Сергія Олександровича Рувіна повною мірою відповідає вимогам чинного законодавства, що ставляться до такого виду наукових робіт. Сформульовані в дослідженні положення та висновки фахово обґрунтовано на підставі власних результатів наукового пошуку дисертанта.

Крім того, основні положення і результати дисертаційного дослідження повною мірою висвітлено у 14 наукових публікаціях, із них одна у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, чотири наукові статті – у фахових виданнях України з юридичних наук, та три – у науковому періодичних виданнях

іноземних держав і шести тезах доповідей на науково-практичних заходах, що засвідчує вірогідність опонованої дисертаційної роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що зроблені в дисертаційній роботі висновки та рекомендації можуть бути використані: *у науково-дослідній сфері* – для подальшого подолання проблемних вимірів філософсько-правового дискурсу правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України; *у сфері правотворчості* – для вдосконалення чинного законодавства України, зокрема що регламентує застосування і реалізацію правового захисту суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України; *в освітньому процесі* – під час організації освітньої діяльності й викладання навчальних дисциплін правового циклу, а також для підготовки методичних розробок, навчальних посібників, підручників з дисциплін «Філософія права», «Теорія та історія держави і права», «Соціологія права», «Політологія», «Адміністративне право», «Юридична логіка», «Професійна етика юриста».

Разом із цим, дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні моменти, недоліки, спірні положення, висвітлення та зауваження щодо яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів дисертаційного дослідження. Представимо окремі з них послідовно:

1. Заради підвищення рівня ефективності правотворчої діяльності принципово потрібно опиратися на історичний і міжнародний досвід, адже рівень міжнародного законодавства та протидії злочинам у сфері суспільної моралі спроможний допомогти ефективувати українську реальність у цьому напрямі, в тому числі в межах правового захисту суспільної моралі. Зрештою звідництво, сутенерство, виготовлення і розповсюдження порнографічних матеріалів чи таких, що пропагують домашнє насильство, жорстокість – є злочинами, які направлені передовсім проти суспільної моральності та громадського порядку. Тому важливо було, або ж доцільно дисертантові це зробити в майбутньому, з'ясувати суть не лише термінів «мораль», «суспільна мораль», «моральність», а й, що не менш важливо, вивчити смисл терміну «громадський порядок», – провести паралельне дослідження взаємозв'язку цих терміно-понять, і відобразити значення громадського порядку в захисті суспільної моралі власне кажучи правоохоронними органами;

2. Сучасний стан українського правотворення і державотворення перебуває як і все наше суспільство у воєнних реаліях. Беручи до уваги, що правоохоронна діяльність – одна із ключових засад функціонування громадянського суспільства та правової держави, вона зобов'язана власне у дії воєнного стану по особливому забезпечувати законність і дотримання правопорядку спираючись переш за все на цінностях, моральних і правових основах українського середовища. В цьому контексті доцільно говорити не лише про моральність правоохоронця, а й про психологічну стійкість, можливо й фахову підготовку, надавати допомогу в межах своєрідних обмежень, що спричинені зміною і життя, і місця проживання. Але пропонувала б дисертантові також, звернути увагу й на те, що не лише моральні принципи громадян змінюються, а подекуди й руйнуються, під час дії воєнного стану, а й змінюються і руйнуються вони в представників правоохоронних органів, адже вони також піддаються морально-психологічному впливові воєнних дій, що

призводить до морального та психологічного вигорання і виснаження, потребуючи реабілітації і відновлення.

3. Не в повному обсязі досліджена проблема недовіри громадян особливо нашої держави до правоохоронних органів, адже правоохоронна діяльність є стратегічним компонентом якості правоохоронної системи держави. Доцільно було в цьому аспекті вивчити які саме причини спричинили суспільне незадоволення і недовіру. Для прикладу чимало сучасних наукових досліджень і в Україні, і міжнародних колег, стверджують що стрижневою причиною є сама якість правоохоронної діяльності зумовлена і низьким рівнем моральності правоохоронців, і непрофесіоналізмом, і недотриманням закону, і врешті, що гірше – корупцією. Це декілька напрямів для продовження дисертантом свого дослідження у майбутньому, адже якщо не вирішити питання із суспільною недовірою до правоохоронних органів, це може призвести й до більш глобальних наслідків, включаючи й загрозу суспільній і державній безпеці.

4. Урешті решт, останнє зауваження стосується такої актуальної сучасної проблеми в розбудові й українського суспільства й держави, як дослідження причин, суті і характеру конфлікту між нормами моралі та права, відтак з'ясування засад суперечності між моральними та правовими концепціями утвердження суспільно-економічних, соціально-політичних та державно-управлінських відносин. Адже дослідивши й такі питання у межах встановлення співвідношення між моральними та правовими нормами, дисертант зумів би подати авторські пропозиції щодо реалізації реформ в Україні, включаючи й реформи, що стосуються правоохоронної системи зокрема. Ця проблема в сучасних умовах є актуальною і необхідною, оскільки в період повоєнного відновлення України вкрай необхідно буде створити відповідне середовище для упорядкування суспільних відносин, у яких сформованими у громадян будуть і моральна і правова культура.

Наведені вище зауваження не спростовують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження С.О. Рувіна. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості теми проведеного дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Детальне ознайомлення з положеннями дисертаційного дослідження С. О. Рувіна «Правовий захист суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України», дозволяє стверджувати, що воно ґрунтується на сучасній методологічній базі, основою якої стало використання широкого арсеналу загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, що висувуються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії і встановлені у пунктах 5–8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою

оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40. Ознайомлення з дисертацією С. О. Рувіна свідчить про доцільність присудження йому спеціалізованою вченою радою наукового ступеня доктора філософії в галузі права, оскільки він набув теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної діяльності, оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, а також здійснив власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне, практичне значення (п. 6 зазначеного Порядку). На підставі викладеного вважаю, що дисертаційне дослідження С. О. Рувіна на тему: «Правовий захист суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему – дослідження та обґрунтування філософсько-правових засад суспільної моралі в межах діяльності правоохоронних органів України, а автор дисертації – Рувін Сергій Олександрович, за результатами і на підставі публічного захисту в установленому порядку, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Наталія ГУРАЛЕНКО

